

The peculiarities of the institution of private executor in Ukraine

Особливості інституту приватних виконавців в Україні

Nataliya Shelever

Key words:

private executor, state executor, executive document, executive proceedings, enforcement execution of decisions.

Ключові слова:

приватний виконавець, державний виконавець, виконавчий документ, виконавче провадження, примусове виконання рішень.

Постановка проблеми. У червні 2016 р. Верховна Рада України прийняла Закон України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» і Закон України «Про виконавче провадження». У Стратегії реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 рр., схваленої Указом Президента України від 20 травня 2015 р. № 276/2015, зазначається, що реформування системи судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів здійснюватиметься за відповідними напрямками. Одним із них є реорганізація системи виконання судових рішень і підвищення ефективності виконавчого провадження¹. Це зумовлено тим, що в Україні процент виконання судових рішень та інших виконавчих документів є надзвичайно низьким. Тому актуальним питанням сьогодні стало реформування як судової системи України, так і виконавчої служби.

Метою статті є дослідження інституту приватних виконавців, перспектив його розвитку та проблем, які виникають на практиці.

Виклад основного матеріалу. Новелою виконавчого провадження України є запровадження інституту приватних виконавців. На нашу думку, така змішана система забезпечить якісне виконання виконавчих документів, надасть можливість вибору стягувачу між державним і приватним виконавцем. До речі, приватні виконавці діють у країнах Балтії, Польщі, Грузії, Чехії, Словаччині, Сербії, Румунії. Така змішана система виконання у цих країнах дала досить хороший результат, оскільки державна система виконання не може забезпечити ефективне виконання виконавчих документів через велику завантаженість.

Новими законодавчими актами закріплюється ряд особливостей діяльності приватного виконавця. Насамперед передбачені певні обмеження щодо категорій виконавчих документів. Так, приватні виконавці не виконуватимуть рішення, за якими боржником є держава, державні органи, Національний банк України, органи місцевого самоврядування, їх посадові особи, державні та комунальні підприємства, установи, організації, юридичні особи, частка держави у статутному капіталі яких перевищує 25%, та / або які фінансуються виключно за кошти державного або місцевого бюджету; рішення, за якими стягувачами є держава, державні органи, рішення адміністративних судів і рішень Європейського суду з прав людини, рішення, за якими боржником є юридична особа, примусова реалізація майна якої заборонена відповідно до закону; рішення, які передбачають вчинення дій щодо майна державної чи комунальної власності, про виселення та вселення фізичних осіб; рішення, за якими боржниками є діти або фізичні особи, які визнані недієздатними чи цивільна дієздатність яких обмежена; рішення про конфіскацію майна².

Не займатимуться приватні виконавці й рішеннями про відібрання і передання дитини, встановлення побачення з нею або усунення перешкод у побаченні з дитиною.

¹ Стратегія реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 рр., схвалена Указом Президента України від 20 травня 2015 р. № 276/2015. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/276/2015>.

² Про виконавче провадження: Закон України від 02 червня 2016 р. № 1404-VIII. Голос України. 2016. № 122–123.

Певні особливості є і щодо претендентів на отримання ліцензії приватного виконавця. Відповідно до ч. 1 ст. 18 Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» приватним виконавцем може бути громадянин України, який досяг 25 років, має вищу юридичну освіту не нижче другого рівня, володіє державною мовою, має стаж роботи у галузі права після отримання відповідного диплома не менше 2 років і склав кваліфікаційний іспит. Державним виконавцем може бути громадянин України, який має вищу юридичну освіту не нижче другого рівня, володіє державною мовою і здатний за своїми особистими і діловими якостями здійснювати повноваження державного виконавця³.

З вищенаведеного можна зробити висновок, що вимоги до приватного виконавця є значно вищими, ніж до державного. Приватні виконавці підзвітні Міністерству юстиції України, а контролюють їх роботу Кваліфікаційна комісія приватних виконавців і Дисциплінарна комісія приватних виконавців. Міністерство юстиції забезпечує ведення Єдиного реєстру приватних виконавців України, який працюватиме у вільному доступі на офіційному веб-сайті Міністерства юстиції України.

Приватний виконавець зобов'язаний повідомити Міністерство юстиції України про початок своєї діяльності. Він має право розпочати свою діяльність із дня внесення інформації про нього до Єдиного реєстру приватних виконавців України.

Приватний виконавець зобов'язаний до початку здійснення діяльності застрахувати свою цивільно-правову відповідальність перед третіми особами, укласти договір страхування на новий строк не пізніш як за 10 днів до закінчення дії договору страхування. Мінімальний розмір страхової суми за договором страхування цивільно-правової відповідальності приватного виконавця має становити 10% загальної суми стягнення за виконавчими документами, що перебувають на виконанні у приватного виконавця протягом року, але не менше 1 тис. мінімальних розмірів заробітної плати станом на початок відповідного календарного року. Приватний виконавець не має права здійснювати виконавчі дії, якщо сума стягнення за виконавчим документом з урахуванням сум за виконавчими документами, що вже перебувають у нього на виконанні, перевищує розмір страхової суми за договором страхування цивільно-правової відповідальності приватного виконавця. У такому разі приватний виконавець зобов'язаний укласти договір страхування на належну страхову суму⁴.

Як справедливо зазначає Валентина Данішевська, директор благодійної експертної організації Центр комерційного права, «реформування державної виконавчої служби в Україні триває вже понад 20 років, а процент виконання судових рішень все гірший».

Приватні виконавці діють за тими ж принципами, що і державні, ніяких додаткових повноважень у них не буде. В усьому світі більш ефективними є приватні: вони мають більше мотивації, меншою мірою задіяні в корупційних схемах.

Люди скаржаться, бо у них багато боргів. І коли їх почнуть стягувати, бояться, що це буде щось страшне, що виконавці «лізтимуть у двері». Нічого такого, що дозволяє «лізти у двері», цим законом не передбачається. Доступ до житла приватні виконавці, так само, як і державні, матимуть лише з дозволу суду. Всі гарантії збережені.

Є побоювання, що нібито за допомогою виконавців здійснюватимуться рейдерські захоплення. Україна страждає від цього багато років, і чомусь усі думають, що це лише почнеться. Ми якраз сподіваємося, що рейдерські захоплення на цьому закінчаться. У всіх цих різних видах корупційних проявів беруть участь якраз державні виконавці, а певною мірою – і суди. Тому ті виконавці, які тільки прийдуть, не є заплямованими. Приватні виконавці за будь-які зловживання втрачатимуть право займатися цією справою, не лише репутацію. Міністерство юстиції за будь-які порушення зможе притягати до відповідальності аж до відібрання свідоцтва на право займатися цією діяльністю. Приватні виконавці будуть просто швидше бігати, і їм буде вигідніше виконати рішення, а не займатися створенням бар'єрів для виконання. Адже сьогодні невиконання судового рішення оплачується навіть дорожче, ніж виконання.

У нас як у експертів є зауваження до цих законів, до їх текстів. Але те, що приватні виконавці Україні потрібні – сумнівів немає. Своїм завданням ми бачимо стеження за належним впровадженням закону та

³ Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів: Закон України від 02 червня 2016 р. № 1403-VIII. Голос України. 2016. № 122–123.

⁴ Там само.

допомогу Міністерству юстиції у тому, щоб приватні виконавці не були дискредитовані ще до початку своєї діяльності, щоб їх не зробили «ручними» та занадто підконтрольними, щоб умови, в яких вони почнуть працювати, дозволили їм завоювати довіру суспільства»⁵.

Позитивними змінами у чинному законодавстві є і те, що приватні виконавці виконуватимуть функції державних реєстраторів. Це значно полегшить їхню роботу, надасть можливість самостійно виявляти зареєстроване за боржником майно у найкоротші строки. До цього виконавець надсилав запити у відповідні установи щодо надання інформації про наявність у власності боржника того чи іншого майна.

За чинним законодавством приватний виконавець, як і державний виконавець, має доступ до реєстру і бачить усе належне боржнику майно, на яке накладає арешт, і боржник уже не може його продати. До цього частими були випадки, коли до отримання відповідей на свої запити виконавець не мав уже що й арештовувати. Зазвичай боржники встигали продавати своє майно. Тому чинне законодавство надає змогу виконавцю виконати відповідний виконавчий документ за рахунок майна боржника.

Багато скептиків стверджують, що приватні виконавці стануть рейдерами. Не варто сподіватися на безконтрольність роботи приватних виконавців, оскільки вони є особами, уповноваженими від імені держави, у зв'язку із чим держава повинна і буде здійснювати контроль за їх діяльністю. Тому ті, хто сподівається на всюдозволеність у роботі приватних виконавців, можливо, будуть розчаровані: приватний виконавець діятиме виключно в рамках закону, під контролем держави та в межах рішення, прийнятого судом. Та свобода, яка надається приватному виконавцю, зумовлюється вибором пріоритету в роботі з конкретним клієнтом, який дає можливість отримати за роботу винагороду⁶.

Контроль за діяльністю приватних виконавців здійснюється судом і Міністерством юстиції України.

Необхідно зрозуміти основний принцип роботи приватного виконавця. Якщо держвиконавець мотивований тільки своїм обов'язком державного службовця й інтересами держави, котру він представляє, то приватний мотивований винагородою, яку отримує за свою роботу, необхідністю максимального задоволення інтересів клієнта, котрий до нього звернувся, та своєю діловою репутацією. Останнє також стимулюватиме приватного виконавця до абсолютного дотримання прав іншої сторони виконавчого провадження – боржника. Адже навіть найменше порушення, допущене виконавцем щодо будь-якого учасника провадження, позначається на його репутації, що є підставою для позбавлення особи статусу приватного виконавця⁷.

Великим стимулом для приватного виконавця є також і те, що у разі успішного виконання виконавчого документа він отримує, крім винагороди, додаткову оплату послуг, яку можна прописати в договорі з кредитором. В Україні державний виконавець отримує мізерну заробітну плату, а винагорода – теж не часте явище. Тому вважаємо, що саме приватним виконавцям вдасться краще реалізувати мету правосуддя. Вони матимуть велику зацікавленість у виконанні виконавчих документів, вживатимуть усіх заходів для того, щоб рішення суду чи іншого органу було виконане у найкоротші строки. Адже великою проблемою сьогодення є те, що більшість виконавчих документів залишаються невиконаними багато років і рішення суду залишається простим аркушем паперу.

Висновки. На нашу думку, введення інституту приватних виконавців надасть можливість вибору стягувачу між приватним і державним виконавцем, забезпечить ефективне виконання виконавчих документів. Проте цьому має сприяти і правова свідомість українців, належне ставлення до своїх обов'язків, подолання правового нігілізму серед населення. Адже ні для кого не є секретом, що в Україні немає поваги до закону, процвітає корупція. Тому вважаємо, що подолати кризу у виконанні виконавчих документів мають не лише приватні виконавці, але і боржники та стягувачі, які вживатимуть всіх заходів для того, щоб рішення суду та іншого органу було виконане.

⁵ Нові приватні виконавці: хто це такі і навіщо вони українцям. URL: http://24tv.ua/novi_privatni_vikonavtsi_hto_tse_taki_i_navishho_voni_ukrayintsyam_n693549.

⁶ Хто першим почне працювати приватним виконавцем, той отримає суттєву перевагу. Газета «Закон і Бізнес». № 52 (1298). URL: http://zib.com.ua/ua/print/126926-radnik_spenser_kauffmann_oleksiy_solomko_hto_pochne_robotu_html.

⁷ Там само.

Анотація

У статті описуються нововведення про приватного виконавця, аналізуються положення про його статус і позитивні моменти запровадження змішаної системи виконання рішень в Україні. Автором вказуються як позитивні моменти реформування, так і негативні.

Summary

This article describes the innovation of the private executor, analyzes the provisions on the status of private enforcement and conditioned by the positive aspects of the introduction of a mixed system of enforcement in Ukraine. The author indicates as the positive aspects of the reform as the negative ones.

Використана література:

1. Стратегія реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 рр., схвалена Указом Президента України від 20 травня 2015 р. № 276/2015. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/276/2015>.
2. Про виконавче провадження: Закон України від 02 червня 2016 р. № 1404-VIII. Голос України. 2016. № 122–123.
3. Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів: Закон України від 02 червня 2016 р. № 1403-VIII. Голос України. 2016. № 122–123.
4. Нові приватні виконавці: хто це такі і навіщо вони українцям. URL: http://24tv.ua/novi_privatni_vikonavtsi_hto_tse_taki_i_navishho_voni_ukrayintsyam_n693549.
5. Хто першим почне працювати приватним виконавцем, той отримає суттєву перевагу. Газета «Закон і Бізнес». № 52 (1298). URL: http://zib.com.ua/ua/print/126926-radnik_spenser_kauffmann_oleksiy_solomko_hto_pochne_robotu_.html.

Nataliya Shelever,
Candidate of Law Sciences, Associate Professor,
Department of Administrative, Financial and Informative Law, Law Faculty
Uzhgorod National University